

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 16.621-053.6-047.37:061.2:303.62

СТУПАК Оксана

канд. пед. наук, докторантка ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

вул. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна, 84116

E-mail: stupak.oksana.ua@gmail.com

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Анотація. Стаття має оглядовий характер та має на меті представити діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді. Для цього за *мотиваційно-ціннісним компонентом* були використані: авторська анкета громадянської та соціальної активності (участі молоді в заходах молодіжних центрів, громадських організацій, волонтерства, а також мобільності, визначення актуальних питань для молоді тощо); стандартизований самоактуалізаційний тест (визначення компетентності в часі, ступінь незалежності цінностей та поведінки, ціннісних орієнтацій); методика “МАС” (виявлення мотивації досягнути мету, прагнення до суперництва та соціального престижу). Для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді за *змістовно-когнітивним компонентом* були використані: анкета громадської думки для оцінки змін в обізнаності молоді щодо громадських об'єднань та їхньої діяльності (оцінка власного досвіду участі в громадському житті міста, громади, своїх прав та обов'язків, підтримки законодавчих ініціатив, перешкод для подальшого прогресу втілення реформ в Україні, довіри та знань про діяльність волонтерських, громадських організацій та ініціатив тощо); опитувальник “Стиль саморегуляції поведінки” В. Моросанова (виявлення рівня сформованості індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції довільної активності молоді (планування, моделювання, програмування, оцінка результатів, гнучкість, самостійність та загальний рівень саморозвитку). Для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді за *соціально-діяльним компонентом* були використані методики комунікативно-соціальної компетентності (отримання більш повного уявлення про особистість, складання імовірного прогнозу успішності її професійної діяльності); діагностики міжособистісних стосунків Лірі (визначення рівень уявлень молоді про себе та своє ідеальне “Я”, а також охарактеризувати взаємовідношення у колективі та стиль поведінки особистостей.); стимулювання особистісної активності в заданій ситуації (визначення рівня результативної активності молоді). Із метою визначення рівня сформованості соціальної активності молоді за *рефлексивно-оціночним компонентом* були використані методика діагностики рефлексивності А. Карпова (визначення

© Ступак О., 2019

рівня розвитку рефлексії в особистості); методика визначення самооцінки особистості (ранжування за значимістю особистісних якостей, що мають пережати у людині та самооцінкою власних якостей).

Ключові слова: соціальна активність, молодь, діагностика, методика, анкета.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими чи практичними завданнями. У процесі становлення та розвитку суспільства формуються уявлення про активну особистість, при цьому вченими завжди робилися спроби проаналізувати зміст поняття соціальна активність, виявити механізми та шляхи її формування, визначити чинники, що спонукають до активної громадської діяльності. Водночас, проблема формування соціальної активності молоді привертала дослідників педагогічної, психологічної, філософської наукової думки, проте зважаючи на актуальні вимоги суспільства виникає потреба актуалізації наукових досліджень щодо пошуку нових форм і методів формування соціальної активності сучасної молоді з урахуванням їхніх поглядів і світоглядних орієнтирів, ураховуючи тенденцію результативної діяльності інститутів громадянського суспільства. При цьому важливим вбачається виділення структурно-компонентного складу соціальної активності молоді та підбір відповідних діагностичних методик для визначення рівня досліджуваного явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У педагогічному розрізі соціальну активність молоді досліджували педагоги: М. Андрєєва, О. Ануфрієва, Т. Богданова, О. Безпалько, В. Косовець, Н. Клімкіна, Н. Норкевич, Т. Мальковська, С. Сечка, О. Тельна, О. Харланова, К. Ямкова та інші.

“Енциклопедія для фахівців соціальної сфери” І. Звереві характеризує соціальну активність як сукупність методів, процедур спрямованих на зміну соціальних умов відповідно до потреб, інтересів, цілей та ідеалів особистості, на висунення й реалізацію соціальних інновацій, формування в собі необхідних соціальних якостей [2, с. 81].

Водночас соціальну активність молоді Н. Наркевич розглядає як певне когнітивне, емоційно-ціннісне та діяльнісно-поведінкове утворення, що відображає відношення особистості до соціуму. Вона характеризується як цілісна система знань, соціальних оцінок та переживань, соціально-вольових прагнень та вчинків, що відображають відношення до суспільства, іншим людям, до себе [6].

У руслі нашого дослідження соціальна активність розглядається як інтегрована особистісна діяльність людини щодо ініціювання та реалізації суспільно-корисної функції в соціальному середовищі з урахуванням вимог суспільства та особистісних ціннісних орієнтацій.

Структура соціальної активності особистості молоді людини, на думку Н. Клімкіної, найбільше актуалізується в певних сферах: навчально-трудова,

соціально-політичній, природоохоронній, сфері дозвілля й відпочинку та благочинній діяльності. Упродовж розвитку особистості підлітка його активність поступово перетворюється в соціальну систему зацікавлень, інтересів та потреб. Вони ґрунтуються на усвідомленні сутності суспільних явищ, міжособистісних взаємин, зумовлюють розвиток соціальних потреб громадянського спрямування, ініціюють участь у практичній соціально значущій діяльності [4, с. 15].

Формулювання цілей статті. Мета статті – представити діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для дослідження рівня сформованості соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства нами була розроблена низка критеріїв та показників, що дозволяють використовуючи діагностичний інструментарій визначити рівень сформованості соціальної активності молоді як сукупність певних ознак, що відображають закономірності процесі розвитку соціальної активності.

До критеріїв соціальної активності молоді в межах нашого дослідження відносимо:

– *критерій суспільної спрямованості*, що відображає інтерес молоді до громадської, соціальної діяльності, політичних процесів, усвідомлення можливості самореалізації в громадській діяльності;

– *критерій громадсько-політичної обізнаності*, що визначає рівень знань щодо громадсько-політичного устрою, структури та функцій громадських об'єднань, можливостей для молоді в саморозвитку, професійній та громадській сферах;

– *критерій соціальної компетентності*, що показує рівень сформованості та практичного застосування комунікативних та організаційних умінь і навичок, спроможність самостійно організовувати різні заходи та досягати результатів;

– *критерій самооцінки*, що дозволяє виявити здатність до самоаналізу, здатність до аналізу та оцінки громадської, суспільної діяльності.

Виділення названих критеріїв відповідає структурно-компонентному складу соціальної активності молоді (мотиваційно-ціннісний, змістовно-когнітивний, соціально-діяльнісний, рефлексивно-оціночний).

Під час вибору методик були враховано вікові особливості молодих людей, їхня змінність настроїв та орієнтирів. Наведемо в таблиці низку використаних методик та охарактеризуємо їхнє змістовне наповнення.

Таблиця 1

Діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді

Компоненти	Діагностики
мотиваційно-ціннісний	анкета громадянської та соціальної активності; самоактуалізаційний тест; Методика “МАС”
змістовно-когнітивний	анкета громадської думки для оцінки змін в обізнаності молоді щодо громадських об’єднань та їхньої діяльності; стандартизований опитувальник “Стиль саморегуляції поведінки”
соціально-діяльнісний	методика комунікативної соціальної компетентності; методики діагностики міжособистісних стосунків Лірі; методика стимулювання особистісної активності в заданій ситуації
рефлексивно-оціночний	методика діагностики рефлексивності А. Карпова; методика визначення самооцінки особистості

Для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді за *мотиваційно-ціннісним компонентом* були використані авторська анкета громадянської та соціальної активності, стандартизований самоактуалізаційний тест та методика “МАС”.

Анкета громадянської та соціальної активності молоді містить 44 питання щодо участі молоді в заходах молодіжних центрів, громадських організацій, волонтерства, а також мобільності, визначення актуальних питань для молоді тощо. Названа анкета мала на меті моніторинг важливих для молоді питань, що умовно можна поділити на такі групи: актуальні проблеми, способи відпочинку; громадський сектор; взаємодія з владою; освіта; політика; рівень безпеки та екології; активізм та долученість; зайнятість, мобільність; волонтерство. Анкета містить як закриті, так і відкриті питання для посилення актуалізації досліджуваних питань.

Самоактуалізаційний тест має 15 шкал дві з яких (шкала компетентності в часі та підтримки) є основними, а інші 13 шкал виступають додатковими. У нашому дослідженні ми використовували 3 шкали: дві основні та додаткову шкалу цінностей [1].

Шкала Компетентності в часі включає 17 пунктів. Високий бал за цією шкалою свідчить про здібність суб’єкта жити теперішнім часом, тобто переживати теперішній момент свого життя, а не як наслідок минулого чи підготовку до майбутнього, а також відчувати невід’ємність минулого, теперішнього та майбутнього, тобто бачити своє життя цілісним. Саме це світосприйняття, психологічне сприйняття часу суб’єктом свідчить про високий рівень самоактуалізації особистості. Низький бал за цією шкалою визначає орієнтацію людини на один з відрізків часової шкали (минуле, теперішнє чи майбутнє) та дискретне сприйняття свого життєвого шляху.

Шкала підтримки – найбільша шкала тесту (91 пункт) – вимірює ступінь незалежності цінностей та поведінки суб’єкта від впливу “ззовні” оточуючого

середовища. Концептуальною основою даної шкали виступає в першу чергу ідеє А. Реймсана про спрямованості особистості “зсередини” і “ззовні”. Людина, що має високий бал за цією шкалою, відносно незалежна у вчинках, прагне керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками, принципами, що, не вказує на її ворожість до оточуючих та конфронтацію з груповими нормами. Вона вільна у виборі, не схильний на зовнішнього впливу (особистість, що спрямовується “зсередини”). Низький бал свідчить про високу ступінь залежності, конформності, несамостійності суб’єкта (особистість, що спрямовується “ззовні”).

Шкала Ціннісних орієнтацій (20 пунктів) вимірює, в якій мірі людина розділяє цінності, що властиві самоактуалізаційній особистості. Високий бал за даною шкалою свідчить про високу ступінь самоактуалізації.

Методика розрахована на дослідження осіб від 14 років, психічно здорових. Специфіка досліджуваного феномену (самоактуалізації) та характер самого тесту, складність складових його суджень, що вимагають серйозного осмислення, дозволяють рекомендувати його для обстеження переважно осіб з вищою освітою.

Методика МАС спрямована на виявлення прагнення до суперництва та досягнення мети суб’єкта. Автор-розробник – М. Кубишкіна (1997 рік). Методика спрямована на виявлення мотивації досягнути мету, прагнення до суперництва (азартності) та соціального престижу. Складається з 36 пунктів, які утворюють 3 шкали: “прагнення до соціального престижу”, “прагнення до суперництва”, “прагнення до досягнення мети”.

Для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді за *змістовно-когнітивним* компонентом були використані: анкета громадської думки для оцінки змін в обізнаності молоді щодо громадських об’єднань та їхньої діяльності та опитувальник “Стиль саморегуляції поведінки” В. Моросанова.

Анкета громадської думки для оцінки змін в обізнаності молоді щодо громадських об’єднань та їхньої діяльності містить 30 питань щодо оцінки власного досвіду участі в громадському житті міста, громади, своїх прав та обов’язків, підтримки законодавчих ініціатив, перешкод для подальшого прогресу втілення реформ в Україні, довіри та знань про діяльність волонтерських, громадських організацій та ініціатив тощо.

Опитувальник “Стиль саморегуляції поведінки” В. Моросанова спрямований на виявлення рівня сформованості індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції довільної активності молоді (планування, моделювання, програмування, оцінка результатів, гнучкість, самостійність та загальний рівень саморозвитку). Під час проведення молодим особам надавалася інструкція та бланк відповідей для самостійного опрацювання. Необхідно було обрати одне з трьох можливих відповідей та відмітити у відповідній графі на бланку. Підрахунок результатів методики робився відповідно до ключа за такими шкалами: планування, моделювання, програмування, оцінка результатів, гнучкість, самостійність та загальний рівень саморозвитку [5].

Шкала “Планування” характеризує індивідуальні особливості висунення й утримання цілей, сформованість у людини усвідомленого планування діяльності.

Високі показники за цією шкалою вказують на сформованість потреби в усвідомленому плануванні діяльності, плани в цьому випадку реалістичні, деталізовані, ієрархічні і стійкі, цілі діяльності висуваються самостійно.

В опитаних із низькими показниками за цією шкалою потреба в плануванні розвинена слабо, цілі схильні до частоті зміни, поставлена мета рідко буває досягнута, планування малореалістична. Такі люди вважають за краще не замислюватися про своє майбутнє, цілі висувають ситуативно і зазвичай не самостійно.

Шкала “Моделювання” дозволяє діагностувати індивідуальну розвиненість уявлень про зовнішні і внутрішні значущі умови, ступінь їх усвідомленості, деталізованості й адекватності.

Опитані з високими показниками за цією шкалою здатні виділяти значущі умови досягнення цілей як в поточній ситуації, так і в перспективному майбутньому, що проявляється у відповідності програм дій планам діяльності, відповідно одержуваних результатів прийнятим цілям.

В учасників анкетування з низькими показниками за цією шкалою – слабка сформованість процесів моделювання призводить до неадекватної оцінки значимих внутрішніх умов і зовнішніх обставин, що проявляється у фантазуванні, яке може супроводжуватися різкими перепадами ставлення до розвитку ситуації, наслідків своїх дій. У таких людей часто виникають труднощі у визначенні мети і програми дій, адекватних поточній ситуації, вони не завжди помічають зміна ситуації, що також часто призводить до невдач.

Шкала “Програмування” діагностує індивідуальну розвиненість усвідомленого програмування людиною своїх дій.

Високі показники за цією шкалою говорять про сформованість у людини потреби продумувати способи своїх дій і поведінки для досягнення намічених цілей, про деталізованість і розгорнення розроблених програм. Програми розробляються самостійно, вони гнучко змінюються в нових обставинах і стійкі в ситуації перешкод. У разі невідповідності отриманих результатів цілям проводиться корекція програми дій до отримання прийняттого для людини результату.

Низькі показники за шкалою програмування говорять про невміння і небажання людини продумувати послідовність своїх дій. Такі люди вважають за краще діяти імпульсивно, вони не можуть самостійно сформулювати програму дій, часто стикаються з неадекватністю отриманих результатів цілям діяльності і при цьому не вносять змін до програми дій, діють шляхом проб і помилок.

Шкала “Оцінювання результатів” характеризує індивідуальну розвиненість та адекватність оцінки і результатів своєї діяльності, поведінки.

Високі показники за цією шкалою свідчать про розвиненість і адекватність самооцінки, сформованість стійкості суб'єктивних критеріїв оцінки результатів. Людина адекватно оцінює як сам факт незгодженості отриманих результатів з метою діяльності, так і причини, що призвели до цього, гнучко адаптуючись до зміни умов.

При низьких показниках за цією шкалою людина не помічає своїх помилок, не критичний до своїх дій. Суб'єктивні критерії успішності недостатньо стійкі, що веде до різкого погіршення якості результатів при збільшенні обсягу роботи, погіршенні стану або виникненні зовнішніх труднощів.

Шкала "Гнучкість" діагностує рівень сформованості регуляторної гнучкості, тобто здатності перебудовувати, вносити корекції в систему саморегуляції при зміні зовнішніх і внутрішніх умов.

Опитані з високими показниками за шкалою гнучкості демонструють пластичність усіх регуляторних процесів. При виникненні непередбачених обставин такі люди легко перебудовують плани і програми виконавських дій і поведінки, здатні швидко оцінити зміну значущих умов і перебудувати програму дій. При виникненні незгодженості отриманих результатів з прийнятою метою своєчасно оцінюють сам факт незгодженості і вносять відповідну корекцію. Гнучкість дозволяє адекватно реагувати на швидку зміну подій і успішно вирішувати поставлену задачу в ситуації ризику.

Учасники з низькими показниками за шкалою гнучкості в динамічній, швидко мінливій обстановці почувають себе невпевнено, важко звикають до змін у житті, до зміни обставин і способу життя. Вони не здатні адекватно реагувати на ситуацію, швидко і своєчасно планувати діяльність і поведінку, розробити програму дій, виділити значимі умови, оцінити незгодженість отриманих результатів з метою діяльності та внести корекції. В результаті у таких досліджуваних неминує виникають регуляторні збої і, як наслідок, невдачі у виконанні діяльності.

Шкала "Самостійність" характеризує розвиненість регуляторної автономності. Наявність високих показників за шкалою самостійності свідчить про автономність в організації активності людини, його здатності самостійно планувати діяльність і поведінку, організовувати роботу по досягненню висунутої мети, контролювати хід її виконання, аналізувати і оцінювати як проміжні, так і кінцеві результати діяльності.

Учасники з низькими показниками за шкалою самостійності залежні від думок і оцінок оточуючих. Плани і програми дій розробляються несамоствійно, такі люди часто і некритично слідуєть чужих порад. При відсутності сторонньої допомоги у них неминує виникають регуляторні збої.

Опитувальник в цілому працює як єдина шкала *"Загальний рівень саморегуляції"*, яка оцінює загальний рівень сформованості індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції соціальної активності людини.

Учасники з високими показниками загального рівня саморегуляції самостійні, гнучко і адекватно реагують на зміну умов, висунення і

досягнення мети у них в значній мірі усвідомлено. При високій мотивації досягнення вони здатні формувати такий стиль саморегуляції, який дозволяє компенсувати вплив особистісних, характерологічних особливостей, що перешкоджають досягненню мети. Чим вище загальний рівень усвідомленої регуляції, тим легше людина опановує нові види активності, впевненіше відчуває себе в незнайомих ситуаціях, тим стабільніше його успіхи в звичних видах діяльності.

В опитаних із низькими показниками за даною шкалою потреба в усвідомленому плануванні та програмуванні своєї поведінки несформована, така людина вони більш залежна від ситуації і думки оточуючих людей. У таких учасників знижена можливість компенсації несприятливих для досягнення поставленої мети особистісних особливостей, в порівнянні з учасниками з високим рівнем регуляції. Відповідно, успішність оволодіння новими видами діяльності у великій мірі залежить від відповідності стильових особливостей регуляції і вимог освоюється виду активності.

Для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді за *соціально-діяльним компонентом* були використані методики комунікативно-соціальної компетентності, діагностики міжособистісних стосунків Лірі, стимулювання особистісної активності в заданій ситуації.

Методика комунікативної соціальної компетентності (КСК) призначена для отримання більш повного уявлення про особистість, складання імовірного прогнозу успішності її професійної діяльності. Опитувальник включає в себе 100 тверджень, розташованих в циклічному порядку, для того, щоб забезпечити зручність відліку за допомогою трафарету. Для кожного питання передбачені три альтернативних відповіді. Методика розрахована на вивчення окремих особистісних факторів у осіб із середньою і вищою освітою.

Названа методика сприяє виявленню комунікативно-соціальної компетентності за деякими факторами: товариськість, замкнутість або рівновага між двома протилежними особистісними якостями (наприклад, помірно відкритий чи помірно замкнутий); схильність до асоціальної поведінки (свідчить про певні особистісні проблеми в якійсь сфері: с родині, у стосунки з друзями, на роботі, з оточуючими).

Методика діагностики міжособистісних стосунків Лірі на меті мала визначити рівень уявлень молоді про себе та своє ідеальне "Я", а також охарактеризувати взаємовідношення у колективі та стиль поведінки особистостей. За її допомогою також виявлявся переважаючий тип стосунків з людьми: авторитарний, егоїстичний, агресивний, підозрілий, підпорядковуваний, залежний, доброзичливий, альтруїстичний.

Методику застосовують для оцінки поведінки людей через спостереження ("зі сторони"), для самооцінки, оцінки близьких людей, для описання ідеального "Я". У відповідності з цими завданнями змінюється інструкція для відповідей. Різні напрями діагностики допомагають визначити тип особистості, а також зіставити дані за окремими аспектами. Наприклад, "соціальне Я", "реальне Я", "мої партнери" тощо.

Учасникам опитування надавалася інструкція та бланк питань для самостійного опрацювання. Необхідно було поставити в бланку відповідей знак “+” навпроти номерів тих визначень, що відповідають власним якостям і навпаки. Відповідно до ключа підраховувалася кількість балів за кожним стилем поведінки. Найбільша кількість балів за будь-яким із стилів говорить про його домінування.

Методика стимулювання особистісної активності в заданій ситуації мала на меті визначення рівня результативної активності молоді. Названа методика передбачала три періоди, на кожному з яких визначалася особистісна активність молоді людини, її особливості поведінки у мікрогрупах, лідерські якості керівників груп, їхнє вміння організовувати колектив тощо. Метою першого (спонукального) етапу діагностичної методики було визначення рівня початкової активності, ступеню зацікавленості суспільною діяльністю. Для цього учасникам було запропоновано організувати заходи соціального спрямування будь-якого характеру. Головними умовами виконання поставленого завдання було об'єднання у групи, самостійне обрання керівника групи, командна робота під час підготовки заходу. Очікувалося, що молоді особи, по-перше, проявлять інтерес до суспільного життя під час планування заходів, по-друге, продемонструють лідерські якості під час обрання керівника групи, розподілу обов'язків, визначення стратегії діяльності. Метою другого етапу реалізації названої методики (етапу початкової активності) було виявлено рівня прояву організаторських, управлінських здібностей, вміння практично застосовувати професійні навички керівника. На цьому етапі, учасники мали розпланувати діяльність у відповідності зі встановленими обов'язками членів групи, підготувати необхідне обладнання, місце проведення заходу, узгодити свої дії з керівництвом організації, адміністрації навчального закладу тощо, розповсюдити інформаційні листи та оголошення, підготовувати сценарій, додаткові матеріали та інше. Очікувалося, що молодь проявить свої комунікативні здібності, продемонструє вміння працювати в колективі, планувати власну діяльність, керувати та бути керованим. На останньому етапі проведення методики (результативному) молоді люди демонстрували організовані заходи самостійно обраного характеру. Важливим аспектом названого етапу був аналіз та оцінка власної діяльності з метою виявлення помилок, проблемних моментів під час організації, формулювання порад для подальшої суспільної діяльності.

Із метою визначення рівня сформованості соціальної активності молоді за *рефлексивно-оціночним компонентом* були використані методика діагностики рефлексивності А. Карпова та методика визначення самооцінки особистості.

Методика “Діагностики рефлексивності” А. Карпова [3] призначена для визначення рівня розвитку рефлексії в особистості. Рефлексивність – це здатність людини виходити за межі власного “Я”, осмислювати, вивчати, аналізувати що-небудь за допомогою порівняння образу свого “Я” з якимись подіями, особистостями. Рефлексивність як протилежність імпульсивності

характеризує людей, які перш ніж діяти внутрішньо переглядають всі гіпотези, відкидаючи ті з них, які здаються їм мало правдоподібними, приймають рішення обдуманно, виважено, враховуючи різні варіанти вирішення “завдання”.

Рефлексивність як антипод імпульсивності характеризує людей, які, перш ніж діяти, внутрішньо переглядають всі гіпотези, відкидають ті з них, які здаються їм мало правдоподібними, приймають рішення обдуманно, виважено, обережно. Методика базується на теоретичному конструкті, який конкретизує загальну трактування рефлексивності, а також ряд інших суттєвих особливостей даної властивості. Зміст теоретичного конструкту, а також спектр визначених їм поведінкових проявів – індикаторів властивості рефлексивності передбачає необхідність врахування трьох головних видів рефлексії, що виділяються за “тимчасовим” принципом: ситуативної (актуальною), ретроспективної та перспективної рефлексії.

Ситуативна рефлексія забезпечує безпосередній самоконтроль поведінки людини в актуальній ситуації, осмислення її елементів, аналіз того, що відбувається, здатність суб'єкту до співвідношення своїх дій із ситуацією та їхню координації відповідно до умов, що змінюються і власного стану. Ретроспективна рефлексія проявляється в схильності до аналізу вже виконаної в минулому діяльності та здійснених подій. Ця рефлексія виражається, зокрема, в тому, як часто і наскільки довго суб'єкт аналізує і оцінює події, що відбулися, схильність до аналізу минулого та себе в ньому. Перспективна рефлексія співвідноситься: з функцією аналізу майбутньої діяльності, поведінки; планування; прогнозуванням вірогідних результатів тощо. Її основні поведінкові характеристики: ретельність планування деталей своєї поведінки, частота звернення до подій, орієнтація на майбутнє.

Дана методика складається з 27-ми тверджень опитувальника 15 з яких є прямими, а інші – 12 зворотні твердження. Для отримання підсумкового балу підсумовуються в прямих питаннях цифри, що відповідають відповідям опитуваних, а в зворотних – значення, що замінені на ті, які виходять при інверсії шкали відповідей. Отримані бали переводяться в стени. При інтерпретації результатів доцільно виходити з диференціації індивідів на три основні категорії. Результати методики, рівні або більші, ніж 7 стенів, свідчать про високорозвинену рефлексивність. Результати в діапазоні від 4 до 7 стенів – індикатори середнього рівня рефлексивності. Нарешті, показники, менші 4-х стенів, – свідочтво низького рівня розвитку рефлексивності.

Методика визначення самооцінки особистості полягала у ранжуванні за значимістю особистісних якостей, що мають пережати у людині та самооцінкою власних якостей. Опитуваним надавався бланк для визначення бажаних та характерних якостей особистості, в якому у графі зліва необхідно було оцінити наведені якості від 1 до 20 за соціальною значимістю та бажаністю бути присутніми у кожній людині, а в графі справа – оцінити власні якості. Для отримання результатів визначався коефіцієнт рангової кореляції самооцінки особистості від +1 до – 1. Він виражав характер та

тісноту зв'язків між відношенням людини до якостей, що перераховані у бланку, та самооцінкою тих же якостей у самого себе.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Представлений діагностичний інструментарій був використаний для визначення рівня сформованості соціальної активності молоді віком від 18 до 30 років з числа студентів освітніх установ, представників громадських організацій, центрів та інші різних регіонів України, проте більшість опитуваних мешкали в Донецькій, Луганській областях. Завданням нашого дослідження не ставилось провести порівняльну характеристику соціальної активності молоді різних регіонів країни, тому учасниками опитування були різні молоді особи, а результати підсумовувалися за середніми показниками, без поділу за регіонами. За результатами визначеного рівня соціальної активності молоді завдяки представленим діагностикам, методикам, анкетам був визначений в переважній більшості низький та середній рівень всіх компонентів соціальної активності. Це зумовило потребу розробки та впровадження системи формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства, що виступає перспективою подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубовицкая Т.Д. Диагностика уровня профессиональной направленности. *Психологические науки и образование*. 2004. № 2. С. 82-86.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за ред. проф. І.Д. Звереві]. – К. : Універсум, 2013. – 536 с.
3. Карпов А.В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики. *Психологический журнал*. 2003. Т.24. № 5. С. 45-57.
4. Клімкіна Н.Г. Формування соціальної активності підлітків із неповних сімей у навчально-виховному процесі основної школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Клімкіна Наталія Григорівна. К., 2009. – 212 с.
5. Кірсанов В. В. Теоретико-методологічні та методичні засади педагогічної діагностики організації дозвілля: монографія. Київ: Альтпресс, 2006. 352 с.
6. Наркевич Н.Ю. Формирование социальной активности школьников в условиях взаимодействия семьи и школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Наркевич Наталья Юриевна. Новгород. 2007. – 142 с.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2019.

СТУПАК Оксана

канд. пед. наук, докторантка ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ул. Батюка, 19, г. Славянск, Донецка обл., Украина, 84116

E-mail: stupak.oksana.ua@gmail.com

**ДИАГНОСТИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ
ИССЛЕДОВАНИЯ УРОВНЯ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ
МОЛОДЕЖИ**

Резюме. Статья имеет обзорный характер с целью представить диагностический инструментарий для определения уровня сформированности социальной активности молодежи. Для определения уровня сформированности мотивационно-ценностного компонента социальной активности были использованы: авторская анкета гражданской и социальной активности (выявления степени участия молодежи в мероприятиях молодежных центров, общественных организаций, волонтерства, а также мобильности, определение актуальных вопросов для молодежи и т.д.); стандартизированный самоактуализационный тест (определение компетентности во времени, степень независимости ценностей и поведения, ценностных ориентаций); методика “МАС” (выявление мотивации достичь цели, стремление к соперничеству и социальному престижу). Для определения уровня сформированности социальной активности молодежи по содержательно-когнитивному компоненту социальной активности были использованы: анкета общественного мнения для оценки изменений в осведомленности молодежи в общественных объединениях и их деятельности (оценка собственного опыта участия в общественной жизни города, своих прав и обязанностей, поддержки законодательных инициатив, препятствий для дальнейшего прогресса проведения реформ в Украине, доверия и знаний о деятельности волонтерских, общественных организаций и инициатив и т.д.); опросник “Стиль саморегуляции поведения” В. Моросанова (выявление уровня сформированности индивидуальной системы осознанной саморегуляции произвольной активности молодежи (планирования, моделирования, программирования, оценка результатов, гибкость, самостоятельность и общий уровень саморазвития). Для определения уровня сформированности социальной активности молодежи по социально-деятельностному компоненту были использованы методики: коммуникативно-социальной компетентности (получение более полного представления о личности, составления вероятностного прогноза успешности ее профессиональной деятельности); диагностики межличностных отношений Лири (определение уровень представлений молодежи о себе и своем идеальное “Я”, а также охарактеризовать взаимоотношения в коллективе и стиль поведения личностей); стимулирования личностной активности в заданной ситуации (определение уровня результативной активности молодежи). С целью определения уровня сформированности социальной активности молодежи по рефлексивно-оценочному компоненту были использованы: методика диагностики рефлексивности А. Карпова (определение уровня развития рефлексии в личности); методика определения самооценки личности (ранжирование по значимости личностных качеств, имеющих преимущества в человеке и самооценкой собственных качеств).

Ключевые слова: социальная активность, молодежь, диагностика, методика, анкета.

STUPAK Oksana

Candidate of Pedagogical Sciences, doctoral student State Higher Educational Institution "Donbas State Pedagogical University",

General Batyuk Str., 19, Slovyansk, Ukraine, 84116

E-mail: stupak.oksana.ua@gmail.com

DIAGNOSTIC INSTRUMENTS OF STUDY OF YOUTH SOCIAL ACTIVITY STUDY

Summary. The purpose of article is to provide diagnostic tools for determining the level of social activity of young people. Diagnostics include: the questionnaire for civic and social activism, public opinion to assess changes in youth awareness of public associations and their activities; self-actualization test; methods of A. Karpov, "MAC", communicative social competence, diagnostics of interpersonal relationships Leary, stimulation of personal activity in a given situation, diagnostics of reflectivity, definition of self-esteem of the person, standardized questionnaire "Style of self-regulation of behavior".

Keywords: social activity, youth, diagnostics, methodology, questionnaire.

Abstract. Introduction. The problem of formation of social activity of youth attracted researchers of pedagogical, psychological, philosophical scientific thought, but taking into account the current requirements of society there is a need to update scientific research on the search for new forms and methods of formation of social activity of modern youth, taking into account their views and worldviews civil society.

Analysis of publications. In the context of our study, social activity is seen as an integrated personal activity of a person to initiate and realize a socially useful function in the social environment, taking into account the requirements of society and personal values.

Purpose. The purpose of article is to provide diagnostic tools for determining the level of social activity of young people.

Results. Diagnostics include: the questionnaire for civic and social activism, public opinion to assess changes in youth awareness of public associations and their activities; self-actualization test; methods of A. Karpov, "MAC", communicative social competence, diagnostics of interpersonal relationships Leary, stimulation of personal activity in a given situation, diagnostics of reflectivity, definition of self-esteem of the person, standardized questionnaire "Style of self-regulation of behavior".

Conclusion. According to the results of the determined level of social activity of young people, due to the presented diagnostics, methods, questionnaires, the low and middle level of all components of social activity were determined in the vast majority. This led to the need to develop and implement a system for formation social activity of youth in civil society institutions, which is a prospect for further research.

REFERENCES

1. Dubovytskaia, T.D. (2004). Dyahnostyka urovnia professyonalnoi napravlenosti. *Psykhologhycheskye nauky y obrazovanye*. № 2. 82-86.
2. Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery / [za red. prof. I.D. Zvierievoi]. – K. : Universum, 2013. – 536 s.
3. Karpov, A.V. (2003). Refleksyvnost kak psykhycheskoe svoistvo y metodyka ee dyahnostyky. *Psykhologhycheskyi zhurnal*. T.24. № 5. 45-57.
4. Klimkina N.H. Formuvannia sotsialnoi aktyvnosti pidlitkiv iz nepovnykh simei u navchalno-vykhovnomu protsesi osnovnoi shkoly : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05 / Klimkina Nataliia Hryhorivna. K., 2009. – 212 s.
5. Kirsanov, V.V. (2006). Teoretyko-metodolohichni ta metodychni zasady pedahohichnoi diahnostyky orhanizatsii dozvillia: monohrafiia. Kyiv: Altpress.
6. Narkevich N.Yu. Formirovanie sotsialnoy aktivnosti shkolnikov v usloviyah vzaimodeystviya semi i shkolyi : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Narkevich Natalya Yurievna. Novgorod. 2007. – 142 s.

(переклад на англ. мову зроблено О. Ступак – канд. пед. наук, докторанткою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»)

UDK 37. 211.24

DOMINA Viktoriia

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Romance and Germanic Languages and Translation National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Henerala Rodimtseva Str.19 building 1, of.22, Kyiv, 03041

E-mail: domina@nubip.edu.ua

ROGANOV Maxim

Department of Social Work and Social Rehabilitation, National University of Life and Environmental Science of Ukraine

Heroiv Oborony Str.15 building 3, of. 207, Kyiv, 03041

E-mail: maxipro1987@gmail.com

SHUBA Daryna

Student Faculty of Humanities and Pedagogy Specialisation – Philology National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Henerala Rodimtseva Str.19 building 1, Kyiv, 03041

E-mail: darynka256@ukr.net

COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A SPECIALIST IN SOCIAL WORK